

Tonći Maleš

Četiristota obljetnica smrti
Fausta Vrančića
Faustus Verantius

Ove se godine, 27. veljače napunilo 400 godina od smrti Fausta Vrančića. Kako se događa i kod drugih ljudi obdarenih mnogim talentima i gipkim umom, ta obljetnica nije razlog ni za kakvu tugu ili blijedu komemoraciju uglednika, nego za proslavu života življenog strasno i nemirno, zagledanog u tajne s ovu i s onu stranu našeg groba.

Taj je gibak i nezasitno zaigran i znatiželjan um dječaka rođenog 1551. u plemeni-toj šibenskoj obitelji odveo na biskupske i kraljevske dvorove širom europskih prijestolnica. Drugujući s najbriljantnijim umovima svoga (tako intelektualno živahnoga doba) dječaćkom je zaigranošću crtao *machine novae* želeći spajati mostovima obale rijeka, koristiti snagu prirode za dobrobit čovjeka i letjeti. Da, LETJETI. U skladu s onom dražesnom talijanskom „Se non e vero...“ taj mu se san i ostvario kada je svoj (često i Leonardu da Vinciju) pripisivan izum padobrana isprobao s nekog od mnogih vitkih mletačkih zvonika (po nekima i sa zvonika katedrale sv. Martina u Požunu).

Ova je prigodničarska forma sasvim nedostatna da sagleda makar i jedan aspekt tako raskošna života. Pokušati ću ipak naznačiti samo neke komadiće mozaika koji su činili i čine izvanrednu ličnost Fausta Vrančića.

Obrazovanje je primio u Šibeniku i Požunu kamo ga j pozvao njegov stric Antun, ostrogonski nadbiskup i primas Ugarske, tajnik kralja Ivana Zapolje te vješt diplomat. Školovanje nastavlja na studijima u Padovi i u Mlecima. Područje njegova osobitog interesa bile su filozofija, fizika i matematika.

Nakon studija postaje zapovjednik tvrđave u Veszpremu, a nakon smrti supruge Mariete zaređen je za svećenika. Kasnije je izabran i za čanadskog biskupa. Istovremeno od 1581. do 1594. obavlja i službu tajnika osebujnog cara Rudolfa II. Služba na dvoru dovele ga je u kontakt s drugim velikim humanističkim umovima kao što su Tycho Brache, Johannes Kepler i Jacopo Strada.

Usporedo sa svim tim službama bavi se prirodoznanstvenim, jezikoslovnim i teološkim radom. Među najpoznatija njegova djela spadaju

1. *Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum, latinae, italicae, germanicae, dalmaticae et ungaricae*, objavljen u Mlecima 1595. Taj je usporedni peterojezični rječnik ujedno i prvi rječnik hrvatskoga jezika s oko 3800 hrvatskih riječi. Donosi i popis hrvatskih riječi koje su Mađari prisvojili, čime na neki način Vrančić postaje i utemeljitelj hungarologije i slavenske etimologije kod Hrvata. Drugo, prošireno izdanje ovoga rječnika priredio je 1600. češki benediktinac Petar Loderecker dodavši mu češki i poljski jezik.

2. *Machinae novae*, objavljene u 1615. u Mlecima sadržavaju 49 bakroreza i 56 različitih konstrukcija, naprava, izuma i projekata, uz peterojezično objašnjenje. Iako mnogi od njih predstavljaju važan prirodnoznanstveni i tehnički iskorak, ipak je daleko najpoznatiji izum padobrana pod nazivom *homo volans*. Premda ima indicija da je Faust bio upoznat s Leonardovim nacrtima, Faustov je projekt bitno drugačiji i učinkovitiji. U svakom je slučaju prvi tiskom objavljeni nacrt padobrana.

Svoju je duhovnu meditaciju zabilježio u djelima *Etica christiana* (objavljena u Mlecima 1610. pod pseudonimom *Justus Verax Sicenus*) i hagiografiji *Život nekoliko izabranih divic* (izdano 1606. u Mlecima na hrvatskom ili kako bi Faust rekao na dalmatinskom jeziku).

Nije stoga čudo što se uz njegovo ime nabrajaju atributi polihistor, svećenik, znanstvenik, biskup, diplomat, jezikoslovac. I Šibenčanin, neizlječivo inficiran endemskim dalmatinskim kampanilizmom. Tako u komentaru uz prikaz šibenske katedrale u djelu *Machinae novae* piše: „ova crkva nije moje otkriće, jer je sagrađena već prije stotinu i pedeset godina. Međutim, jer je izvanredno lijepa i jer je neobična oblika, htio sam je kao ukras svoje domovine uvrstiti ovamo među svoja otkrića.“

Čak i nakon ovoga letimičnog prikaza čini se da bismo i mi na svim razinama obrazovanja trebali otkriti Fausta Vrančića. I s njime poletjeti.